

HANGYA ÖNARCAI

B O R D Á S G Y Ö Z Ö

Hogy is mondta Szenteleky Pechán Józsefről? „Önarcképei kegyetlenek és nagyon mélyek, szinte tragikusak. Őszintén, egyszerű és sötét fájdalommal adja a szárnyszegett lendületet, a kínlódó, magában álló művészt, a bilincsbe vert akarat férfias komorságát.”

Első hallásra e megállapítás helyénvalóságával aligha lehet perbe szállni, hiszen az életrajz ismeretében valóban úgy tűnik, mintha mindig is ott ülne arcán a „sötét fájdalom”, de aztán Szenteleky emlékezését továbbolvasva – a *Színek és szenvedésekről* van szó –, csak valamivel odébb, de már az egész opusra vonatkozóan a következőket olvashatjuk: „Ó, milyen friss, tüzes, életszerelmetes színek! Nem ismeri a megalkuvó, búcsúzkodó fáradt hangulatokat s bár színei merészek, tiszták és jókedvűek, mégsem kiabálók, vagy ízléstelenül hangosak. Férfias, határozott, őszinte, de mindig jószívű.”

Ilyen ellentmondásos lenne Pechán festészete? Ekkora különbség lenne önarcképei és pittoreszk képei, mondjuk a Kernstok ihlette konstruktivista-szecessziós festményei között? Önarcképei „kegyetlenek” és „szinte tragikusak”, a mű egésze pedig „friss”, „tüzes” és „életszerelmetes”? Mégha ez utóbbit „csak” a színekre vonatkoztatja is. Pontosabban akkor még inkább felvetődik a megállapítás helyessége, hiszen önarcképeinek színei semmiben sem különböznek, mondjuk, a fürdőzők sorozat színeinél.

Akkor miért kell mindennek ellenére, mégis igazat is adni az írói véleménynek? Mert hamisnak aligha minősíthető Szenteleky ítélete az önarcképekről. Honnan ered ez a paradoxon?

Nyilván abból a tényből kifolyólag, hogy amikor az önarcképeket vizsgálja tudatában az ember, a tragikus sorsú festő ember jelenik meg. Az életrajz szemszögéből közelítve, valóban kiolvasható a „kínlódás”, a „bilincsbevertség”,

a „komorság”, de ugyanakkor, amikor a személyiségtől immár függetlenül, a festészet oldaláról közelít, immáron csakis „friss, tüzes, életszerelletes” képekkel találkozhat.

Veszélyes, sőt veszedelmes műfaj az önarckép, csapdákat rejtegető, mert óhatatlanul is a művészet helyett az ember felé húz, s ezért könnyen tévútra is vezethet.

Éppen ennek a ténynek a tudatában teszem most magam elé Hangya András levélképei közül az önarcképeket, s igyekszem nem belesni a csapdába. De nem megy! Talán a levél szövege zavar, mert abban a szent meggyőződésben élek, hogy a levél aljára „odavetett” arc vagy alak a levél tartalmát is kifejezi. Sokszor csak rápillantottam a borítékból kivett levélre, s máris éreztem, milyen lelkiállapotban van a festő. Örül, bánkódik, bosszankodik, avagy éppen közömbösen a zágrábi magányúzésból küldött néhány sort. Végül is arra döbbsentem rá, az ő levélönarcképei mindig a személyes közlés képi megfogalmazásai.

Talán inkább csak a játék kedvéért hat Hangya-önarcképet választok, s helyezem ide keletkezésük időrendi sorrendjében, s közlöm levelének azokat a részleteit, amelyek bizonyítékuul szolgálhatnak.

1977-ben, amikor a Forum Képzőművészeti Díj odaítéléséről tájékoztattam, köszönőlevelében (Zágráb, 1977. nov. 24.) ezt a szakállas, kalapos önarcképet küldte, s mellé a következő sorokat:

„Köszönöm a szívélyes sorokat – tájékoztatását a díjról (vényülésem egyik szimptomája) és megerősítését annak, hogy helyet kapok a Hídban. A Műhely rovatot igen érdekesnek találok. Már írom az önvallomásféleség szövegét. Duranci kiállítási ötletén még van idő gondolkodni, és a retrospektíva helyett, akárha későbben is, inkább új képekkel indulnék . . .”

Vényülés, írás, kiállítás új képekkel, nincs mindez benne a görnyedt háttal a papírlap fölé hajló testben, a humott szemben? S az akkor hatvanöt éves festőnek a díj is csak a „vényülését” juttatta eszébe.

A következő, ugyancsak szakállas alakja is jellemrajz. 1978. február 24-én írja: „Kérem, ne vegye zaklatásnak, amikor kéziratom frizurája iránt érdeklődöm. Az én firkámban igen könnyen félreérthető – bizonytalan kifejezések találhatók. Ezért egy kis izgalommal szeretném látni, mi olvasható – érthető abból, amit írtam. Nagyon-nagyon kérem, hogy nyomdába adás előtt, éppen csak jöjjön-menjen. Szóval, küldje el nekem a kéziratom helyrefrizurázott változatát . . .”

Egy keltezés nélküli levélben, soha meg nem valósult kiállítása kapcsán:
„Mellékelten küldöm a lefényképezett képek adatait. Láthatod, szorgalmasan
írom össze, ami van. Ismételten nagyon köszönöm a velem kapcsolatos fára-
dozásaidat. Sok szívélyes üdvözzettel: H. Bandi.”

Amikor 1984-ben, legalább kétévi szerkesztés után megjelent képzőművészeti kimonográfiaja, november 26-án kelt levelében ismét egy önarckép: „Megkaptam a monográfia első példányát és a kiállítás megnyitójáról szóló sorokat. Ezer köszönet a rengeteg fáradozásért!!! A leveledben említett baráti beszélgetésre válaszolva, azt hiszem egészen jól megértettük egymást. Úgy kellene nézni – értékelni az egészet, mint a képeket: van jó és rossz is. Még valamit; a képeimet kiállítom, de nem magamat (Myself). Kedves Győző, ha nincs akadálya, nagyon kérek, küldjed el postán a tiszteletpéldányokat, már említettem Draganának és más rokonaimnak is. Nagyon várják. Kíváncsian. Én meg újult erővel dolgozom tovább.”

Aztán a kétségbeesés jelei (Zg. 1985. 7. 8.):

„Köszönöm a baráti sorokat, a hírt, hogy ismét kiállítást terveztek. De ez bonyodalmas dolog, mert ahány képem, annyi felé, ki tudja már hol is vannak. Aztán kiállítás, szállítás közben rongálódnak is, viszont senki sem szívesen kölcsönöz képet. Jobb lenne várni, s ha majd össze »pepecselek« annyi képet, hogy kiállításra is gondoljatok.

Lehet, hogy már nyári szabadságon vagy, kellemes pihenést! Ne haragudj, de nem tudom mitévő legyek!”

Majd az egyik utolsó levelében:

„Legutóbbi találkozásunk alkalmával nem akartam panaszkodni, siránkozni, s nem említettem, hogy az egészségemmel valami baj van. Kórházban voltam vizsgálaton, a tüdőm miatt. Ma (IX. 30.) ismét ilyen okkal újabb vizsgálatra megyek, de a hangulatom nagyon-nagyon lapos, vagy alászállt. Volt már így máskor is, azután el is múlt, remélem most is ilyen sorrend következik. Pár nap-hét múlva jelentkezem Neked. Most nagyon-nagyon köszönöm a baráti jóindulatod, amire nagy szükségem van, amikor itt a váróteremben együtt vagyok azokkal, akik, mint én is, félnek.”

L O K A T 11 09 96 15 20

felvettem a kérdést, Öze Lejos (Özlény) egy
 novellát: „Öreg, fiatalok nem tudnak Anatólia
 megni, ott hegyek az állatokat amolyan
 - vigyázzátok - miatt kemények én be nem
 lehettem Anatólia megni? Ha nem tudnak
 Anatólia megni? Zájzavart. De mine?
 - hát a vesztésem: Naplóra. Hisz itt volt
 elítéltem. Amilyen írogat hogyan vizsgálod
 rajta a fraktál? Biztosan Anatólia megni
 fixációj. De jobbként megpróbálni
 a Híd fedélzetén, és azt úgy
 ahogy nem elítéltem Bori Jánosok.

- mindezt emlékeimre az az élő harmada,
 a meseolvasó éppen ^{most} fraktál fraktál ahogy
 bizonyos az adomány ^{meg} vizsgálom ^{fraktál} egy befektet-
 leni a forrásból mellest, mind a hármunk
~~valószínűleg~~ de jobbként éppen megpróbálni azt
 a fraktált.

A harmadik lépés pedig a szemléletből
 eredő írói analízis értékelés, amikor,
 nem szakítottam a szemmel. Anatólia
 megpróbálni Bori Jánosok a felkutatás
 mindezt eredetileg megpróbálni.

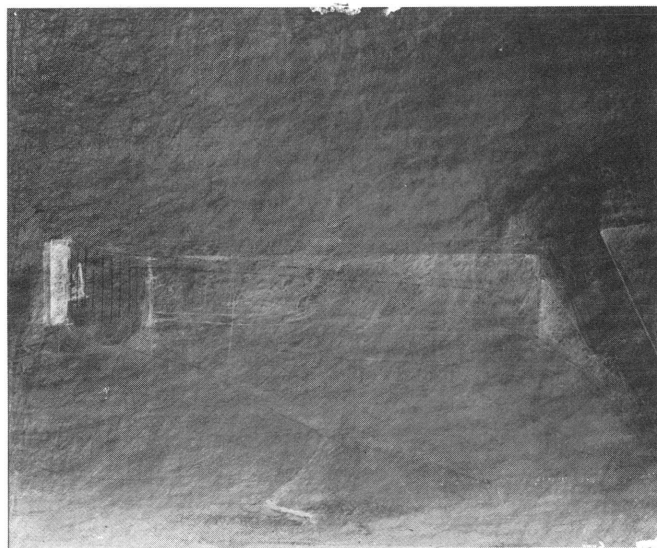

Szajkó István levele

11 09 96

Szajkó István: Bakonyi táj

Szajkó István: Fehér kapu